

Список використаної літератури

1. Постанова Верховного Суду від 11 листопада 2020 р. у справі № 755/22219/14. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92973240>.
2. Рішення Господарського суду Рівненської області від 28 листопада 2017 р. у справі № 918/86/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/70615154>.
3. Рішення Дзержинського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 16 вересня 2019 р. у справі № 210/1323/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84455352>.
4. Лист Вишого Господарського суду України № 01-8/974 від 14.12.2007 р. «Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності».
5. Посібник для суддів з інтелектуальної власності / І. М. Бенедисюк та ін. Київ: К.І.С., 2018. 424 с.

УЧАСТЬ ЕКСПЕРТА З ПИТАНЬ ПРАВА В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ДОДАТКОВА ГАРАНТІЯ НАЛЕЖНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРУ

Балюк І. А., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри підприємницького та корпоративного права ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

Намясенко О. К., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри підприємницького та корпоративного права ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

Щербакова О. М., старший викладач кафедри охорони праці та навколишнього середовища Київського національного університету будівництва та архітектури

Значення судової влади в системі стримувань та противаг реалізується перш за все через принцип її незалежності. Суди в конституційних демократіях виконують дві функції. По-перше, судова влада є головним гарантом прав людини в демократичній системі. По-друге, судова влада в умовах демократії повинна забезпечувати верховенство закону, забезпечуючи відповідність поведінки виконавчої та адміністративної гілок влади відповідно до раніше прийнятих законів, прав та конституції. Для виконання обох функцій суди повинні користуватися незалежністю судочинства.

Сталість та розвиток економічного стану суспільства залежать від дисципліни господарських відносин. Гарантією усунення суперечок у господарських відносинах є правосуддя, яке здійснює третя ланка державної влади – суди. Саме суди господарської юрисдикції призначені для вирішення спорів у сфері господарських відносин.

Правову регламентацію процедури вирішення господарських спорів здійснюють норми Господарського процесуального кодексу України. З часу прийняття цього кодексу в 1991 р. до внесення змін до нього у 2017 р. господарський процес залишався найбільш спрощеним серед інших судових процесів. Такий стан був зумовлений, зокрема, невеликою кількістю можливих учасників справи, які б сприяли її розгляду по суті та винесенню законного і обґрунтованого судового рішення.

З метою уніфікації господарського, цивільного та адміністративного процесів у 2017 р. зміни були внесені в Господарський процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України та Кодекс адміністративного судочинства України. В усіх судових процесах з'явилися нові учасники, але в господарському процесі найбільш.

Нових учасників господарського процесу можна поділити на дві групи. Першу групу складають учасники, які були присутні у цивільному та адміністративному процесах, але в результаті уніфікації зазначених процесуальних кодексів у 2017 р. з'явилися також і в господарському судочинстві – свідок та спеціаліст. До другої групи належить експерт з питань права, який став новим учасником усіх трьох судових процесів. На даний час також зареєстрований проєкт Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо проведення експертизи з питань права № 2741 від 15.01.2020 р., який передбачає залучення експерта з питань права також до кримінального провадження та при вирішенні адміністративних правопорушень [1].

Детальне дослідження норм Господарського процесуального кодексу України, що регулюють правовий статус експерта з питань права, дозволяє зробити наступні висновки. Перш за все слід зазначити, що у тексті статей ГПК України застосовуються словосполучення «експерт з питань права» та «експерт у галузі права» стосовно одного й того самого учасника провадження. Ця колізія наявна також у ЦПК України та КУпАП. І хоча така неузгодженість може здаватись непринциповою, але це може призвести до різного тлумачення, а також викликати суперечки щодо визначення та залучення фахівців. Крім цього, це достатньо негативно впливає на якість оформлення та змісту судового рішення. Наприклад, в Ухвалі Господарського суду м. Києва від 10.08.2020 у справі № 910/17310/19 міститься наступне формулювання: «... залученням експерта з питань права Смирнкової К. В. для надання висновку експерта в галузі права» [2].

Втім, головним недоліком правового регулювання процесуального статусу експерта у галузі права є невизначеність його правової природи у вітчизняному судовому процесі, зокрема, у господарському судочинстві.

Експертом з питань права у судовому процесі, як це впливає з положень ч. 1 ст. 70 Господарського процесуального кодексу України [3], може бути лише фізична особа. Вважаємо, що було б правильним передбачити можливість звертатися також до відомих організацій, які б самостійно вирішували, хто буде їх представляти. Фізична особа – експерт з питань права має відповідати одночасно двом умовам. Перша – мати науковий ступінь, а його, як відомо,

присуджують лише фізичним особам. Проте, навіть ця вимога не є ясно висловленою, оскільки в Україні присуджують наукові ступені кандидата та доктора наук. Тож, за нечіткою визначеністю законодавця і з урахуванням того, що рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права ухвалюється судом, імовірно, суддя (судді) може вирішувати питання щодо рангу наукового ступеня експерта. Друга умова – така особа має бути визнаним фахівцем у галузі права. Невизначеність критеріїв такої вимоги призводить до ще більшої кількості питань. Кого слід вважати фахівцем: науковця зі стажем або більшою кількістю публікацій, практика із нещодавно отриманим науковим ступенем, правника відомої організації та ін. Лунають пропозиції звертатися до індексу цитувань, але це також не є безумовним. Як при цьому слід враховувати, що фахівець може практикувати в межах однієї галузі права, а науковий ступень отримати по іншій. Чи коли багато наукових праць опубліковано з питань однієї галузі права, а відомий лише за одноразове висловлення думки в другій галузі. Крім того, науковий ступінь особи не завжди є гарантією якісного висновку. Подібних ситуацій може бути багато.

Результати діяльності в судовому процесі експерта з питань права оформлюються у письмовому висновку. Рішення про допуск до участі у справі експерта з питань права, як і долучення його висновку до матеріалів справи, ухвалюється судом. Втім, бути ініціатором залучення до участі у справі такого експерта може суддя та будь-хто з учасників справи. Подання такої пропозиції або звернення з таким проханням учасник справи оформлює в заяві (письмовій або електронній) або може бути висловлено в позовній заяві, яка подається до суду. До того ж, згідно з ч. 1 ст. 108 Господарського процесуального кодексу України, учасники справи мають право подати до суду висновок експерта у галузі права, який не брав участі у судовому процесі.

Незалежно від того, хто ініціював участь у справі експерта з питань права, остаточно питання щодо його участі вирішує суддя. Незалежно від того, чи брав участь у справі експерт з питань права, суддя може не враховувати його думку при ухваленні остаточного рішення у справі, якщо має іншу власну обґрунтовану думку з питання, за якого залучався такий експерт. Якщо ж останній брав участь у справі та суддя відхилив його висновок, він (висновок експерта з питань права) має залишатися у матеріалах справи.

Права та обов'язки експерта з питань права зафіксовані у частинах 2, 3 ст. 70 Господарського процесуального кодексу України та визначені як спеціальні, притаманні лише йому. В дійсності зазначені права та обов'язки притаманні і деяким іншим учасникам судового процесу, наприклад спеціалісту, перекладачу тощо. До обов'язків належать: з'явитися на виклик суду, відповідати на поставлені судом питання, надати пояснення. До прав експерта з питань права належать: право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у судовому процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями. А також експерт з питань права має право на оплату послуг та компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду. За відсутності заперечень учасників справи експерт з питань права може брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Експерт з питань права залучається до участі у справі в двох випадках: необхідності застосування аналогії права або закону та щодо змісту норм іноземного права згідно з їх офіційним або загальноприйнятим тлумаченням, практикою застосування, доктриною у відповідній іноземній державі. Перелік закріплених за експертом з питань права повноважень став підставою величезної кількості дискусій. А вже до 2017 р. діяло беззаперечне правило, що виключно суддя є носієм правових знань, застосування аналогії права або закону, є складником його професійної діяльності. Суд може посилатися в рішенні на висновок експерта у галузі права як на джерело відомостей, які в ньому містяться, та має зробити самостійні висновки щодо відповідних питань. Висновок експерта у галузі права не може містити оцінки доказів, вказівок про достовірність чи недостовірність того чи іншого доказу, про переваги одних доказів над іншими, про те, яке рішення має бути прийнято за результатами розгляду справи. Тож законодавець чітко визначив, що експерт у галузі права не бере участі у процесі судового доказування і його висновок не належить до засобів доказування, має виключно допоміжний (консультативний) характер.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо проведення експертизи з питань права: Проект Закону України від 15.01.2020 р. № 2741. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=67887.
2. Ухвала Господарського суду міста Києва від 10.08.2020 р. у справі № 910/17310/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90881168>.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12\(на 30.11.2020 р.\)](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12(на 30.11.2020 р.)).

ПРАКТИКА ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ У ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Марченко В. Б., кандидат юридичних наук, професор кафедри підприємницького та корпоративного права ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Спори щодо права прокурора на представництво інтересів держави у суді останнім часом посіли помітне місце у практиці господарських судів [1; 2; 3; 4; 5]. Численність таких справ та неоднозначність їх підсумкових рішень вказує на наявність проблематики у правозастосуванні даного права. Водночас наукові публікації у даній сфері стосуються переважно загальних питань зазначеного представництва і не зачіпають особливостей його практичних ас-